ОИЛА ҲУҚУҚИ

04 / 10

Эр-хотиннинг шахсий ва мулкий ҳуқуқлари

Норма, вазият ва ҳуқуқий ечим

Ўзбекистон Республикаси Оила кодекси асосида

Мавзу режаси

01 **Шахсий ҳуқуқ ва мажбуриятлар**

02 Мол-мулкнинг қонуний режими

03 Никоҳ шартномаси ва мулкий низолар

МУҲОКАМА

Уй кимнинг номида?

Никоҳ даврида квартира эрнинг номига олинди.

Хотин бола парвариши билан банд бўлиб, ишламаган.

Рўйхатдаги исм мулкнинг ҳуқуқий режимини якка ўзи белгилайдими?

Тенг ҳуқуқлилик

Эр ва хотин оилада тенг ҳуқуққа эга ва тенг мажбурият олади.

Оилавий масалалар биргаликда ҳал қилинади.

Оиланинг асосий даромадини топиш шахсий қарорларга вето ҳуқуқини бермайди.

Фамилия ва касб танлаш

Эр-хотин умумий фамилияни танлаши ёки ўз фамилиясини сақлаши мумкин.

Касб, машғулот ва яшаш жойини танлашда ҳар бири эркиндир.

Бу ҳуқуқлар никоҳ шартномаси билан асоссиз чекланмайди.

Умумий биргаликдаги мулк

Никоҳ давомида орттирилган мол-мулк, умумий қоида бўйича, биргаликдаги мулкдир.

Мол-мулк кимнинг номига расмийлаштирилгани ҳал қилувчи ягона мезон эмас.

Келиб чиқиш манбаи, вақт ва ҳуқуқий асос текширилади.

Ҳақ тўланмаган оила меҳнати

Уй-рўзғор ва бола парвариши билан банд бўлган турмуш ўртоғи умумий мулкка ҳуқуқини сақлайди.

Мустақил иш ҳақи бўлмагани улушни ўз-ўзидан йўқотмайди.

Меҳнатнинг оилавий аҳамияти даромад билан чекланмайди.

Алоҳида мулк

Никоҳгача тегишли мол-мулк, никоҳда ҳадя ёки мерос орқали олинган мол-мулк алоҳида режимга эга.

Шахсий фойдаланиш буюмлари учун махсус қоида бор.

Қимматбаҳо буюмларни шу қоидага автоматик киритиб бўлмайди.

Мулк қийматининг жиддий ошиши

Алоҳида мулкка умумий маблағ ёки меҳнат ҳисобидан катта сармоя киритилган бўлиши мумкин.

Капитал таъмир ва қайта қуриш каби ҳолатлар баҳоланади.

Ҳар қандай оддий таъмир автоматик равишда умумий мулк яратмайди.

Умумий мулкни тасарруф этиш

Эр-хотин умумий мулкка эгалик қилиш ва фойдаланишни келишиб амалга оширади.

Умумий кўчмас мулкни тасарруф қилишда нотариал розилик қоидаси муҳим.

Розилик йўқлигида низолаш тартиби ва муддати текширилади.

Мол-мулкни бўлиш

Бўлиш никоҳ даврида ҳам, ажралгандан кейин ҳам мумкин.

Келишув бўлмаса, низони суд ҳал қилади.

Болага тегишли буюм ва омонатни эр-хотин мулки билан аралаштирмаслик керак.

Улушлар ва қарзлар

Умумий қоида бўйича улушлар тенг.

Суд қонундаги ҳолатлар асосида тенгликдан чекиниши мумкин.

Оила эҳтиёжига сарфланган қарз билан шахсий қарз бир хил баҳоланмайди.

Никоҳ шартномаси

Никоҳланувчилар ёки эр-хотиннинг мулкий ҳуқуқ ва мажбуриятларини белгиловчи келишув.

Ёзма шакл ва нотариал тасдиқ талаб қилинади.

Никоҳгача тузилса, давлат қайдидан кейин кучга киради.

Шартноманинг чегаралари

Мулк режимини, харажатларни ва ажралгандаги тақсимотни белгилаш мумкин.

Шахсий номулкий муносабатлар ва болаларга оид ҳуқуқларни бу шартнома тартибга солмайди.

Судга мурожаат ҳуқуқини чекловчи шартга йўл қўйилмайди.

Кейс: она ишламаган

Квартира никоҳ пайтида иш ҳақи ҳисобидан олинган.

Она уч йил болага қараган, эр барча тўловни қилган.

Эр квартира фақат ўзига тегишлилигини айтмоқда.

Кейс ечими: умумий режим

01 **Берилган фактларда квартирага умумий мулк режими қўлланади.**

02 Бола парвариши билан бандлик мулк ҳуқуқини истисно этмайди.

03 Никоҳ шартномаси ёки алоҳида маблағ манбаи бўлса, улар ҳам текширилади.

Кейс: мерос уй ва таъмир

Хотин никоҳда уйни мерос олди.

Кейин умумий маблағ билан иккинчи қават қурилди.

Эр уйнинг ҳуқуқий режимини ўзгартиришни талаб қилмоқда.

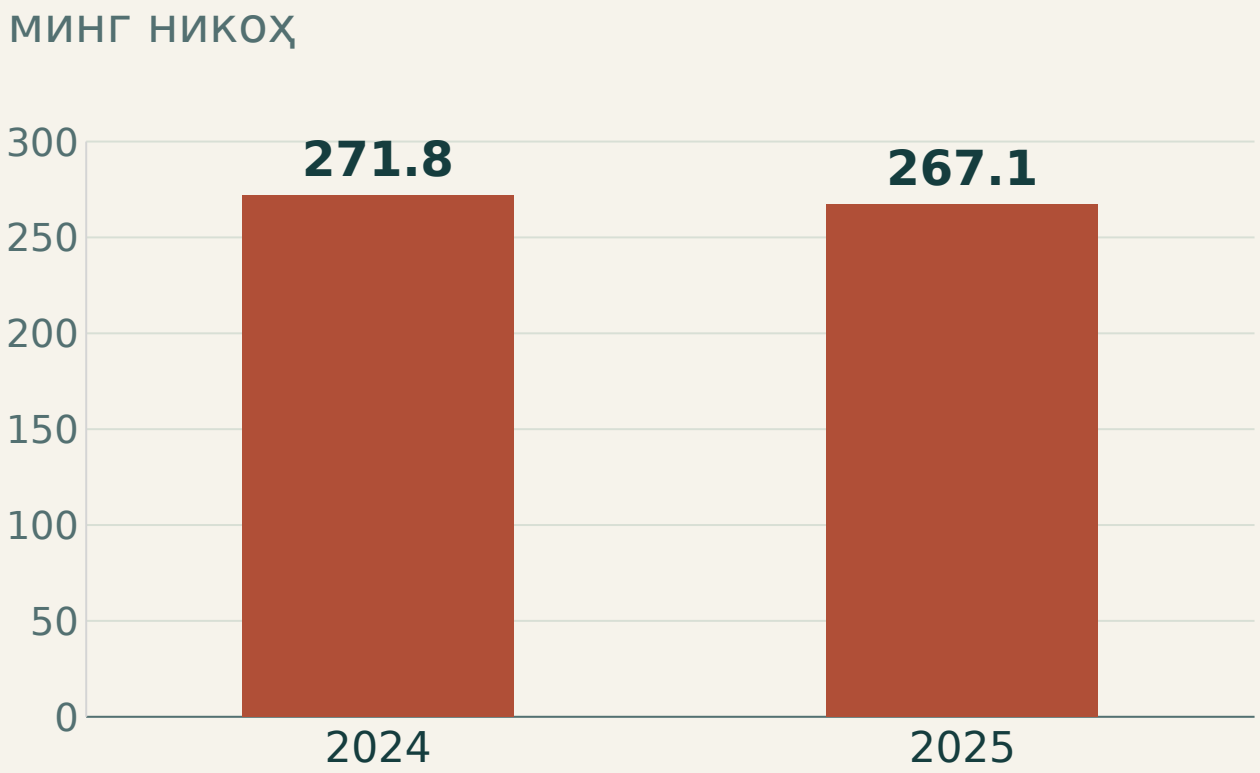
Кейс ечими: сармояни исботлаш

01 **Мерос уй дастлаб хотиннинг алоҳида мулкидир.**

02 Умумий сармоя қийматни анча оширгани аниқланса, 26-модда қўлланиши мумкин.

03 Қурилиш ҳужжатлари, тўловлар ва баҳолаш хулосаси аҳамиятли.

Мулкий режимнинг амалий кўлами

2025 йилда 267,1 минг янги никоҳ қайд этилган.

Бу кўрсаткич никоҳ шартномалари сони эмас.

Ҳар бир янги никоҳда қонуний ёки шартномавий мулк режими масаласи юзага келиши мумкин.

Миллий статистика қўмитаси, 2025 йил

Амалий муаммо: кредит

Кредит бир тараф номида, аммо маблағ оилавий уй таъмирига сарфланган.

Қарзнинг умумийлиги қайси далиллар билан асосланади?

Кредитор ҳуқуқи ва эр-хотиннинг ички ҳисоб-китобини ажратинг.

Тезкор текширув

1. Уй эр номида бўлса, доим унинг шахсий мулкими?

2. Никоҳ шартномаси боланинг яшаш жойини белгилайдими?

3. Мерос мулк никоҳда олингани учун умумийми?

Жавоблар ва хулоса

01 **Йўқ. Олиш вақти ва манбаи муҳим.**

02 Йўқ. Никоҳ шартномасининг предмети мулкий муносабатлардир.

03 Йўқ. Мерос учун алоҳида мулк қоидаси бор.

Манбалар ва мустақил ўқиш

Оила кодекси. Амалдаги матн 20.10.2026 ҳолатига текширилган. lex.uz/acts/104720

Ф.М. Отахўжаев, Ш.Р. Юлдашева. Оила ҳуқуқи. Тошкент, 2013. VI–VIII боблар, 79–100-бетлар.

ФҲДЁ қоидалари: Вазирлар Маҳкамасининг 20.10.2023 йилдаги 550-сон қарори. lex.uz/docs/6638940

Миллий статистика қўмитаси. Демографик ҳолат, 2025 йил якунлари. Эълон: 27.01.2026. stat.uz